

Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiados užduotys 11–12 klasių mokiniams

Atidžiai perskaitykite užduotis ir atsakykite į klausimus. Sėkmės!

--	--

Dalyvio kodas

Vertinimas

Vertintojo vardas, pavardė, parašas

I UŽDUOTIS

Kai mane Dievas nuspręs greitai iš šio pasaulio paimti, jei Vilniuje, tai vėliausiai trečią dieną, jei stovykloje ar kelyje, tai į Vilnių kuo greičiau atgabenus, neduodant žinoti niekam iš mano brolių ir draugų, kad tik iš mano paprašytų testamentą vykdytojų vienas ar du būtų, reikia mano kūną rūsyje, šventoriuje, prie pat bažnyčios durų, palaidoti [...]. O kadangi Jų Mylistas sąžinė įpareigoja ir į baisų Dievo teismą pašauks, jei kitaip vykdys šią paskutinę mano valią, tegu nei patys kokių nors lėšų mano laidotuviams nenaudoja, nei aš nieko nepalieku. O jei kas iš mano brolių ar artimųjų ypatingo jausmo man vedami norėtų tai daryti, neleisti, nes visos išlaidos turi būti skirtos mano sielai gelbėti, vienuoliams ir išmaldai aukoti.

Mykolas Kazimieras Pacas, 1675

Klausimai

- 1. Kokiam raštijos žanrui priklauso ši teksto ištrauka? Kas tai nurodo?
- 2. Kokios epochos yra šis tekstas? Paminėkite būdingas ir tipiškas šios epochos mentaliteto ypatybes, kurios atsispindi pateiktame tekste.
- 3. Kokia meno rūšis ypač suklestėjo šioje epochoje? Koks religinis ordinas labiausiai nusipelnė puoselėdamas šį meną Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (LDK)?
- 4. Šios teksto ištraukos autorius M. K. Pacas nurodė save palaidoti vienoje žymiausių Vilniaus bažnyčių, kurios mecenatu ir įkūrėju buvo jis pats. Kokia tai buvo bažnyčia, tapusi epochos kultūros LDK simboliu? Kokių dar žinote žymių šios epochos architektūros paminklų Lietuvoje?
- 5. Ar žinote kokią nors žymų XX a. lietuvių poezijos kūrinį, kurio leitmotyvas sutaptų su čia pateiktos teksto ištraukos pagrindine tema (mirties apmąstymu ir nurodymais, kaip elgtis autoriui numirus)?

Atsakymai

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Vertinimas balais:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

II UŽDUOTIS

Klausimai

1. 1410 m. Žalgirio mūšyje dalyvavo Lietuvos didysis kunigaikštis ir Lenkijos karalius. Kokie buvo Lietuvos ir Lenkijos valdovų vardai? Trumpai apibūdinkite šių vardų darybos būdą.
2. 1911 m. „Lietuvių tautoje“ buvo rašyta apie lietuvių asmens vardus ir pateiktos atstatytos kunigaikščių vardų lytys. Kokiam žymiam lietuvių kalbininkui reikia priskirti šiuos nuopelnus? Kokioje srityje, be vardyno tyrimų, šis kalbininkas dar yra daug nusipelnęs lituanistikai?

Atsakymai

1.

2.

Vertinimas balais:

1.

2.

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas,
bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

III UŽDUOTIS

Barščiai su burokais bei rauginta lapienė.
Žirniai, kad su pupoms juos iššutini puode,
Ir šiupinys gardus, taip jau ir mandagi gručė
Su kisieliumi, kad juos sau išpleškini virdams,
Ar po tam visaip virti kartupelių valgiai
Ir kelmučiai, kad juos sau su uždaru verdi, –
Vislab bus gardu ir tau didei susigadys,
Kad kasdien kaip reik bandysi mandagiai čėraut
Irgi bečėraudams kitų dienų paminėsi.

Klausimai

- 1. Iš kokio kūrinio yra ši ištrauka? Kas šio kūrinio autorius?
- 2. Koks žymus vokiškai rašęs iš Mažosios Lietuvos kilęs XX a. rašytojas savo romane įamžino šio kūrinio autoriaus paveikslą? Gal žinote to romano pavadinimą?
- 3. Šioje ištraukoje minimos bulvės. Kaip jos vadinamos? Gal žinote, kada bulvės paplito Europoje?
- 4. Kalbėdamas apie valgį ir valgymą šios ištraukos autorius vartoja būdvardį *mandagus*: *mandagi gručė* (*gručė* ‘toks valgis, ppr. miežinių kruopų ir žirnių sriuba’, LKŽ⁶), *mandagiai čėrauti* (*čėrauti* ‘valgyti, èsti’, LKŽ⁶). Ką šiuose junginiuose gali reikšti *mandagus*, - *iai*? Kaip šiame tekste vartojama reikšmė gali būti susijusi su dabartine būdvardžio *mandagus* reikšme?

Atsakymai

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Vertinimas balais:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

IV UŽDUOTIS

Atsakymas

Vertinimas balais:

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

Tai nuotrauka iš prieškario Vilniaus, pirmąsyk išspausdinta žurnalo *National Geographic* 1938 m. birželio mėnesio numeryje (fotografas Ouvenas Viljamsas (Owen Williams))¹. Kaip matyti, tuo metu Vilniuje buvo galima įsigyti spaudos lenkų, rusų, jidiš ir kitomis kalbomis. Pagalvokite apie nūdienos Vilniuje vartojamas kalbas ir palyginkite su prieškario situacija – kas pasikeitė? Ką iš dabar parduodamos periodikos kalbų galima pasakyti apie Vilniaus ir kitų Lietuvos miestų gyventojus?

¹ Neseniai ši nuotrauka perspausdinta lietuviškame *National Geographic* variante (2009 m. spalio numeris, p. 51).

V UŽDUOTIS

Marios yra karčios – taip pagyvenimas žmonių labai kartus yra, pilnas vargų. Nenurimsta marios, tankiai siaučia – taip žmonės nerimsta, mušasi, kaujasi visada, karionės didžias daro. Vėjai marias maišo ir blaško, – taip žmonės pikti, jų pageidimai vaidija ir rūstina, ir baisius maištus tarp jų daro. Mariose viena žuvis didelė mažesnę praryja, – taip žmonės didžiūnai svieto lėtus ir pavargusius išgaišina, kramto, praryja.

Konstantinas Sirvydas, *Punktai sakymų*

Domicėlė tuojau užsigeidė eiti į pajūrį, nes jūros niekuomet nebuvo mačiusi. Jūzupas pakinkė arklus, pats važiavo ir nuvežė moterį su vaiku. Arkliai, pamatę vilnis, pradėjo baidytis. Domicėlė, išsėdusi iš ratų, sudrebėjo, klaupės, persižegnojo ir tarė: „Oi viešpatie Dieve, kaip tu didis esi, kurs tokius vandenį sutvėrei! Gerai tai sakote: „Palanga – pasaulio pabanga“, kurios aš amžiuį savo netariaus regėsianti“. Atsakė Jūzupas: „Ne pabanga; už tos jūros yra Žvėdų žemė, bet joguei jūra yra plati per penkias dešimtis mylių, todėl antro pašalio negalim matyti.

Motiejus Valančius, *Palangos Juzė*

*Išsisupus plačiai vakarų vilnimis,
Man krūtinę užliek savo šalta banga
Ar tą galią suteik, ko ta trokšta širdis,
Taip galingai išreikšt, kaip ir tu, Baltija!*

*Kaip ilgėjaus tavęs, begaline plati!
Ir kaip tavo išgirst paslaptinių balsų
Aš geidžiau, tu pati vien suprasti gali,
Nes per amžius plačių nenuildai bangų!*

*Liūdna man! Gal ir tau? O kodėl – nežinau;
Vien tik vėtrų prašau, kad užkauktų smarkiau:
Užmiršimo ramaus ir tarp jų nematau,
Betgi trokštu sau marių prie šono arčiau.*

*Trokštu draugo arčiau: juo tikėti galiu;
Jis kaip audrą nujaus mano sielos skausmus:
Paslapties neišduos savo veidu tamsiu
Ir per amžius paliks, kaip ir aš, neramus.*

Maironis, *Nuo Birutės kalno*

Klausimai

1. Perskaitykite šiuos tris skirtingų epochų tekstus. Visus juos vienija jūros įvaizdis ir tema. Išvardykite, kokiai literatūros epochai arba literatūros srovei priklauso kiekvienas iš šių tekstų.
2. Parašykite po vieną žymiausią šių srovių pasaulinės (ne lietuvių) literatūros atstovą.
3. Trumpai pakomentuokite, kokią funkciją atlieka jūros įvaizdis kiekviename iš šių tekstų. Kaip ši funkcija reprezentuoja tipiškas šių trijų skirtingų literatūrinių epochų tendencijas?
4. Prisiminkite lietuvių liaudies pasaką „Eglė žalčių karalienė“. Kokią prasmę turi jūra šioje pasakoje?

Atsakymai

1.

2.

3.

4.

Vertinimas balais:

1.

2.

3.

4.

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

VI UŽDUOTIS

Šis įstatymas nustato valstybinės kalbos vartojimą viešajame Lietuvos gyvenime, valstybinės kalbos apsaugą, kontrolę ir atsakomybę už Valstybinės kalbos įstatymo pažeidimus.

Įstatymas nereglamentuoja Lietuvos gyventojų neoficialaus bendravimo ir religinių bendruomenių bei asmenų, priklausančių tautinėms bendrijoms, renginių kalbos.

Asmenų, priklausančių tautinėms bendrijoms, teisę puoselėti savo kalbą, kultūrą ir papročius garantuoja kiti Lietuvos Respublikos įstatymai ir Lietuvos Respublikos Seimo priimti teisės aktai.

Lietuvos Respublikos Valstybinės kalbos įstatymas, 1995-01-31, Nr. I-779, Bendrieji nuostatai, 1 straipsnis

Ir štai atbudo visa mūsų tauta, pakilo iš paniekos jos kalba laisvoje išvaduotoje Lietuvoje. Valdžia, mokykla, kariuomenė, šviesuoliai kalba lietuviškai. Atgijęs lietuvių raštas kieno dėka daugiausia? Rygiškių Jono. Jis yra padėjęs pagrindus mūsų bendrinei kalbai; mes stovime ant jų, ir daugelis nežinome, kad tai jo kruopštaus darbo nuopelnas. Jis – lietuvių žodžio siela, jis mokytojas ir mokslininkas, bet jo mokslas glaudžiai susijęs su gyvenimu.

Ištrauka iš prezidento Antano Smetonos kalbos, pasakytos 1930 m. vasario 25 d.

Klausimai

- 1. Parašykite, kokio funkcinio stiliaus yra šie tekstai.
- 2. Trumpai apibūdinkite, kas būdinga šių funkcinų stilių tekstams.
- 3. Į kokius kitus funkcinis stilius ir kuo yra panašūs šie stiliai?
- 4. Nurodykite, kokie kiti tekstai, be įstatymų, yra kuriami tokiu pat funkcinio stiliumi, kuris pavartotas minėtame Lietuvos Respublikos Valstybinės kalbos įstatyme?
- 5. Kokia yra asmens, vadinamo Rygiškių Jonu, pavardė?

Atsakymai

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Vertinimas balais:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

VII UŽDUOTIS

Klausimai	Atsakymai	Vertinimas balais:
1. Kaip vadinasi pirmasis Maironio eilėraščių rinkinys?	1.	1.
2. Kokią eilėdarą Maironis tobulai įtvirtino lietuvių poezijoje?		
3. Be eilėraščio, kokį dar lietuvių poezijos žanrą Maironis išplėtojo?		
4. Ar žinote Maironio eilių, kurioms buvo sukurta muzika ir kurios paplito kaip liaudies dainos arba yra giedamos kaip giesmės bažnyčioje?	2.	2.
5. Kur palaidotas Maironis?		
	3.	3.
	4.	4.
	5.	5.
		Balų suma:
		0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

VIII UŽDUOTIS

Kristijonas Donelaitis *Metuose* yra rašęs: „O paskui razbaininks tas, beržinį nusitvėręs, su kitais draugais pasiritę nugarą skalbė“; „Viens su botkočiu jau Pričkaus nugarą taisė“.

Klausimai

- 1. Raskite nurodytuose teksto fragmentuose vartojamus frazeologizmus ir paaiškinkite, ką jie reiškia.
- 2. Kokio vokiško vardo trumpinys yra lietuvininkų vartotas K. Donelaičio teksto fragmente minimas vardas Pričkus? Kodėl Mažojoje Lietuvoje taip dažnai pasitaikydavo vokiškos kilmės vardų?
- 3. Kokia kalbos dalis yra K. Donelaičio teksto fragmente vartojamas žodis *beržinis*? Ką šis žodis reiškia?
- 4. K. Donelaičio tekste yra pavartota veiksmažodžio forma *pasiritę*. Paaiškinkite, kaip „razbaininks“ su kitais draugais skalbė Pričkui nugarą.
- 5. K. Donelaitis buvo kunigas. Kokios tikybos?

Atsakymai

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Vertinimas balais:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

IX UŽDUOTIS

Vincas Mykolaitis-Putinas

Tarp dviejų aušrų

*Tarp dviejų aušrų pasaulis kaip pasaka.
Iš žvilgančių bokštų veizi visareginčios akys, –
Ir regėjimais žaviesi tu pats,
Patirdamas tolimą,
Paslaptinęją,
Nesibaigiamąją,
Vientisą būtį.*

*Rytuose jau nuspėji besiantinančią šviesą,
Bet vakarų atošvaistos atgyja tavų
Kaip seniai girdėtų
Giedojimų aidai.*

*Visi daiktai kaip blankūs šešėliai
Dvilypuojasi tavo regėjime,
Ir tu nebežinai,
Kokiu vardu juos vadinti.
Tavo paties būtis
Nykiais aidėjimais skrenda atgalios, –
Ir tau be galo liūdna.*

Klausimai

1. Kaip vadinama literatūros srovė, judėjimas arba grupė, su kuria šio laikotarpio kūrybą susiejo V. Mykolaitis-Putinas?
2. Kaip vadinasi programinis šio laikotarpio V. Mykolaičio-Putino poezijos rinkinys?
3. Kas pasaulio literatūroje laikomas šios srovės pradininku?
4. Įvardykite dar du V. Mykolaičio-Putino kartos poetus, siejančius save su šia literatūros srove.
5. Kokia pasaulėjautos programa vadovavosi šie poetai? Apibrėžkite vienu sakiniu.
6. Teoriškai, savais žodžiais, apibrėžkite šią stilistinę priemonę, kurią naudojo visi šios literatūros sovės atstovai (vienu sakiniu).
7. Nurodykite porą šiai stilistinei priemonei giminingų stilistinių priemonių ir paaiškinkite, kodėl jas laikote giminingomis (vienu sakiniu).
8. Nurodykite pavardę garsios šiuolaikinės poetės, kuri pati save laikė V. Mykolaičio-Putino kūrybos pasekėja.

Atsakymai

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

Vertinimas balais:

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas,
bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

X UŽDUOTIS

Jums pateikti lietuvių kalbos žodžiai ir jų fonetiniai atitikmenys suomių kalba:

- liet. *širvas* – suom. *hirvas* ‘šiaurės elnias, briedis’,
- liet. *šluota* – suom. *luuta* ‘šluota’,
- liet. *briauna* – suom. *reuna* ‘pakraštys, briauna’,
- liet. *daba* ‘prigimtis, būdas, paprotys’ – suom. *tapa* ‘būdas, paprotys’,
- liet. *piemuo* (kilm. *piemens*) – suom. *paimen* ‘piemuo’,
- liet. *vilna* – suom. *villa* ‘vilna’,
- liet. *ožys* – suom. *vuohi* ‘ožka’.

Remdamiesi pateiktais pavyzdžiais parašykite lietuvių kalbos žodžių atitikmenis suomių kalba.

Lietuvių kalbos žodžiai	Suomių kalbos žodžiai (atsakymai)
Derva	1.
Dievas	2.
Liauka	3.
Oda	4.
Šalna	5.

Vertinimas balais:

Balų suma:

Už kiekvieną teisingą atitikmenį – **1 balas**.

XI UŽDUOTIS

Didelis Pabėgėlių šalpos komiteto laukiamasis buvo perpildytas žmonių. Nepaisant to, jis atrodė keistai plynas. Žmonės stovėjo ir sėdėjo aplinkui kaip šešėliai prietemoje. Beveik niekas nesikalbėjo. Kiekvienas buvo viską, kas jam rūpėjo, jau šimtus kartų ištaręs ir aptaręs. Dabar liko tik viena – laukti. Tai buvo paskutinis barjeras prieš neviltį.

Daugiau kaip pusė čia esančių buvo žydai. Greta Kerno sėdėjo išbalęs žmogus kriaušės pavidalo galva, ant kelių laikantis smuiko dėklą. Priešais kiūtojo vyras su randu ant išgaubtos kaktos. Jis neramiai gniaužė rankas. Šalia jo susiglaudę sėdėjo jaunas blondinas ir tamsiaplaukė mergina. Jie laikėsi susikabinę, lyg būtų bijoje, kad, dėmesiui nusilpus nors vienai akimirkai, juos ir čia gali atplėšti vieną nuo kito; jie nežiūrėjo vienas į kitą; žiūrėjo į tolį, į praeitį, ir jų akys buvo tuščios, bejausmės. Už jų sėdėjo apkūni moteris ir be garso verkė. Ašaros riedėjo jai iš akių, per skruostus ir smakrą ant suknelės; ji nekreipė į tai dėmesio ir net nemėgino jų sulaikyti. Jos rankos glebiai gulėjo ant kelių.

Tarp šio tylaus atsidavimo ir liūdesio nerūpestingai žaidė vaikas. Maždaug šešerių metų mergaitė, gyva ir nerami, su blizgančiomis akimis ir juodomis garbanomis. Ji šmirinėjo po laukiamąjį.

Erichas Marija Remarkas (Erich Maria Remarque),
Mylėk savo artimą (vert. Gražina Vasiliauskaitė)

Jau su Lietuvos žydėmis valdžia turėjo labai didelio vargo. Lageris nebuvo pasiruošęs priimti tokią didelę masę naujų piliečių – nebuvo patalpų. Teko jos sausakimšai kimšti į barakus vieną ant kitos. Blogiausia – kad jos vaikų prisivežė. Ir didesnių, ir visai mažų.

Valdžia turi gi žinoti, kiek ji gavo naujų piliečių: šioks ar toks katorgininkas – vis dėlto turtas. O tų – vaikų – nieku būdu negalima suskaičiuoti, kiek jų priviso. Suslapsto juos moterys, kur galėdamos – po šiaudais, po antklodėmis, po sijonais... Suskaičiuoji, suskaičiuoji tuos vaikus – žiūrėk – vienas ten pradeda rėkti, kitas – ten. Išlenda iš po sijonų ir dumia į krūvą, į suskaičiuotų vaikų tarpą, o suskaičiuotieji – rūksta pas savo mamas. Viskas vėl susimaišo – viską vėl pradėk nuo pradžios. Kitos moterys atsivežė savo berniukščius, perrengtus mergaitėmis, kitos gi – atvirkščiai. O trečiojo reicho valdžia tiksliai nori žinoti, kiek buvo tokių ir tokių, – tuo remiasi statistikos mokslas. Tikrinti dabar kiekvieną tokį rėkiantį sutvėrimą, kas jis – vyras ar moteris?!

Majerio nusistatymas buvo aiškus: pas jį – koncentracijos lageris, ne vaikų darželis – atliekamų žindyvių jįsai neturi. Vaikam lageryje nėra kas veikti. Jie turi būti kitur, tinkamesnėn vieton išgabenti. Bet kaipgi juos geruoju išgabensi? Moterys jų neduoda – rėkia klykia, akis drasko. Vaikai spiegia dar pasiučiau. Muškis dabar su bobomis, tampykis su vaikais!

Balys Sruoga, „Žydžių potvynis“, *Dievų miškas*

Klausimai

1. Kokie įvykiai aprašomi cituojamuose tekstuose?
 2. Kokių tarptautiniu žodžiu vadinamas reiškiny, aprašomas abiejuose tekstuose, kai persekiojama ir naikinama viena etninė grupė?
 3. Įvardykite garsiausią E. M. Remarko kūrinį ir jo tematiką.
 4. Kokia menine priemone remiasi B. Sruogos tekstas, kurio E. M. Remarko tekste nėra?
- Paaiškinkite šį B. Sruogos sakinį: „O trečiojo reicho valdžia tiksliai nori žinoti, kiek buvo tokių ir tokių, – tuo remiasi statistikos mokslas.“
5. Kuris iš nurodytų garsių šiuolaikinių režisierių filmų pasakoja panašias tragiškas istorijas: a) Stiveno Spilbergo (Steven Spielberg) *Šindlerio sąrašas*, b) Roberto Beninjo (Roberto Benigni) *Gyvenimas yra gražus*, 3) Romano Polanskio (Roman Polanski) *Pianistas*?
 6. Koks lietuvių režisierius sukūrė filmą pagal B. Sruogos atsiminimų romaną *Dievų miškas*? Kuris garsus lietuvių aktorius sukūrė pagrindinio herojaus vaidmenį šiame filme?
 7. Žodis „dievų“ pavadinime *Dievų miškas* nėra atsitiktinis. Kodėl toks pavadinimas suteiktas B. Sruogos romanui? Kokios kitos B. Sruogos knygos pavadinime figūruoja žodis *dievai*?

Atsakymai

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.

Vertinimas balais:

1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.
6.	6.
7.	7.

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

XII UŽDUOTIS

Henrikas Radauskas

Atsakymai

Vertinimas balais:

Gėlės audroje

1.

*Lietus išpylė žalią spalvą
Ant medžių, ir drauge su ja
Dvi baltos rožės purtė galvą
Kaip širmas žirgas lietuje.*

2.

*Audros dievaitė žaliaakė
Per sodą pralėkė linksma.
Ji juokėsi ir kažką sakė,
Žaibais žibuokles plakdama.*

3.

*Dangus įtūžęs kaip Otello
(O, Mauro tragiška aistra!),
Granitą trupindamas šėlo
Erdvių beribiam teatre.*

*O nusigandusi gražuolė,
Žydra Desdemoną, trapi
Ir virpanti neužmaršulė
Tarp nendrių verkė paupy.*

Klausimai

4.

1. Kokiam literatūriniam sąjudžiui priklausė poetas Henrikas Radauskas:
1) neoromantikų; 2) avangardistų; 3) nepriklausė jokiame sąjudžiui.
2. Kokio žymaus poeto žinomą veikalą pasitelkia H. Radauskas eilėraštyje?
3. H. Radausko eilėraščiui būdingas: a) realybės pasakojimas; b) vaizduotės pasakojimas, turintis aiškią vidinę logiką; c) fantazijos pasaulis, kuris nepaiso jokių dėsnių ir taisyklių.
4. Koks garsus kompozitorius yra sukūręs muziką žymaus poeto ir dramaturgo kūriniai, kurį H. Radauskas pasitelkia savo eilėraštyje? Kokiam žanrui priklauso šis muzikinis kūrinys?
5. Koks įvaizdis eilėraštyje praneša, kad H. Radausko eilėraštis įkūnija modernizmo idealus: a) vaizduojami įtaigūs gamtos paveikslai; b) tautosakiniai vaizdiniai (žirgai, dievaitė); c) teatro butaforika.
6. Įvardykite nors vieną šiuolaikinį poetą, kuris improvizuoja H. Radausko eilėraščių temomis.

6.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

XIII UŽDUOTIS

Taip. Jinai ten stovėjo, lygiai taip pat apsitaisiusi ir lygiai tokia pat veido išraiška kaip ir vakar. Klierikui Vasariui krūtinėje palengvėjo. Lūkuriavimas ir viltis jo neužvylė. Jis jautėsi ramus. Jis sekė pamaldų eigą ir pakilusia nuotaika giedojo mišparų psalmes, kartas nuo karto pažvelgdamas pilioriaus kryptim. Tie pažvelgimai darėsi visai savaime, be minties, be prisiruošimo, be valios, tarsi kūdikio šypsny pro siaurą langelį įkritusiam saulės spinduliui.

Po mišparų turėjo būti iškilinga procesija bažnyčioje. Jie visi su degančiomis žvakėmis rankose lydėję celebransą, nešantį auksinę sunkią monstranciją, iš abiejų pusių prilaikomą diakono ir subdiakono, po baltu baldachimu, smilkinamą kvepiančiais smilkalų dūmais. Netrukus procesija pasuko pro kampinį piliorių, ir Vasaris augančiu neramumu artinosi prie tos vietos, kur žinojo stovint paslaptinę Nepažįstamąją. Jisai kaip tyčia ėjo išvidinėj eilėj, nuo pilioriaus pusės, ir žinojo, kad juodu skirs gal tik vienas žingsnis, o gal jis praeidamas net palies jos rūbus. Artinantis į tą vietą, jį be galo jaudino nusimanymas, kad užtenka jam pakelti akis – ir jis pamatys ją visai iš arti, jos bruožai įsispaus į jo atmintį, ir jis galbūt net susitiks jos svajingą, liūdną akių žvilgsnį. Taip, jis žinojo, kad tikrai tą žvilgsnį susitiks – ir pabūgo ir nesiryžo. Jisai praėjo pro ją nuleidęs galvą, tiktai savo sutana ir balta kamža paliesdamas jos rūbą, vieną momentą svaigstančiai jausdamas jos artumą ir, jam taip rodės, net jos veido šilumą.

Jis tuomet nežinojo, kad tas jojo neišdrįsimas pažvelgti iš arti į jos veidą galbūt apsaugojo nuo kartaus žlugimo gražiausią jo jaunystės viziją, kuri dar ilgai saugojo jautrią ir pavojingą jo dvasios kertelę. Galbūt vietoj idealinio liūdesio, kuriuo jis iš toli apgaubė jos veidą, jis būtų pamatęs gyvenimo nuobodžio įspaustą abejingumą, o vietoj šildančio dvasią gilaus žvilgsnio jis būtų sutikęs nusistebėjimo arba pajuokos šypsni iš jo, jaunuolio klierikėlio, taip aiškiai sumišusio, pažvelgus gražuolei.

Vincas Mykolaitis-Putinas, *Altorių šešėly*

Klausimai

1. Vincas Mykolaitis-Putinas yra garsus kaip opozicijų, priešpriešų – viršūnių ir gelmių, būties ir buities – poetas. Šioje romano *Altorių šešėly* ištraukoje visa vaizdų sistema taip pat yra sudaryta kontrasto, arba opozicijos, principu. Pamėginkite vieną kitą nurodyti.
2. Paslaptingos Nepažįstamosios vaizdiny – mėgstamas poetų simbolistų motyvas. Kodėl šis simbolis, ypač sakralinėje bažnyčios aplinkoje, įgyja tarsi religinės reikšmės? Kuo ši veikia yra ypatinga?
3. Kuo ypatinga šios ištraukos leksika? Kokią nuotaiką ji kuria?
4. Kuo skiriasi pirmųjų dviejų ir trečiosios pastraipos kalba? Kaip trečioji pastraipa padeda atskleisti Liudo Vasario charakterį?
5. Ką simbolizuoja romano pavadinimas?

Atsakymai

1.
2.
3.
4.
5.

Vertinimas balais:

1.
2.
3.
4.
5.

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

XIV UŽDUOTIS

Dabar Garšva žvilgteri į rankinį laikroduką. Penkiolika minučių iki starto. Nėra taip tragiška? Nėra tragedijų situose metuose. Užsilikusiųose New Yorko teatruose rodomos pjesės ir komedijos. Koturnai rodomi muziejuose. Drabužių spintelėje kybo škotiški marškiniai ir rudos kelnės. Sumodernintas Johann Strauss – ši keltuvnininko uniforma. Operetinėje uniformoje gali susirgti žmogus, kurio numeris 87. Aš nenuėjau poryt pas daktarą Igną. Kitą dieną iškviečiau telefonu Elenos vyrą, ir mudu susitikome Stevenso tavernoje. Gal man spjauti į darbą, nusivilkti uniformą ir aplankyti daktarą Igną? Man nejauku. Nusilupusių spintelės durų kontūrai lyg milžiniška ausis. Kas uždraudė siurrealizmą lietuvių literatūroje? Gal Mažvydas? Kaukus, Žemėpačius ir Lauksargius pameskiet, imkiet mane ir skaitykiet. Negaliu nusivilkti uniformos. Esu lietuvis kaukas iš Johann Strausso operetės. Imkiet mane ir numarinkiet, ir tatai marindami permankykit. Nėra tragedijų situose metuose. Yra nusilupinėjusios spintelės durys, dėžė nuo coca-cola, keliolika minučių iki starto. Tik tik, tik tik – mano smilkinyse, mano gyslose, mano svajonėje. Imkiet mane, bičiute, bitele, kadijo! Celiulioido šovinėlis ištirpo, kartūs milteliai apkutojo smegenis. Jau ir ramiau, jau ir smagiau 87-ajam. Skaičių apvožė cheminiu gaubtu. Elena, aš nepadovanosiu tau karneolio žiedo ir užmiršto vagono Queens aikštėje. Elena, man vis tiek, tuoj bus visiškai vis tiek.

Antanas Škėma

Klausimai

- 1. Kaip vadinasi šis Antano Škėmos romanas, koks jo tipas, kokiai literatūros kryptčiai ir stiliui jį priskirtumėte?
- 2. Kuo savita šios ištraukos kalba?
- 3. Kuo ypatingas šios ištraukos laikas, kaip jį apibūdintumėte?
- 4. Kokiu būdu jungiami motyvai? Kokį tai sukuria įspūdį, kaip charakterizuoja pagrindinį veikėją?
- 5. Kokius kultūrinius kontekstus išvelgiate šioje ištraukoje?
- 6. Ištraukoje yra svarbaus lietuvių kultūros teksto parafrazė. Kokia ji ir iš kur? Kokiu stiliumi ji pasakoma?
- 7. Suraskite šioje ištraukoje siurrealistinį vaizdinį.

Atsakymai

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.

Vertinimas balais:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

XV UŽDUOTIS

Judita Vaičiūnaitė

Pavasario šviesa

*Senamiestyje prieblandos lange budžiu:
pavasario šviesa gėlėtu drabužiu
lyg Botičelio nemirtingame paveiksle
basa jau žengia žliuginu sniegu –
paskleisk
plukes, našlaites, šilagėles, žibuokles,
paberk iš skreito jų mažytes puokštes,
klesti
vainikai iš auksinių pienių,
eik šypsodama,
pražydo skverai, parkai, upių skardžiai, sodai,
obelis ir vyšnios žiedlapių, auksinių dulkių
prikritę tau į plaukus – spindulius, apstulbk
senamiesty lyg katakombose,
bet čia
nužengusi šviesa lyg Botičelio paveiksle,
šventas šlamesys už sienų,
žingsniai
per purviną koridorių — juos atpažinsi.*

Klausimai

- 1. Koks eilėraštyje metų laikas, kokia jame vyksta misterija ir kaip ji susijusi su vaizduojamu laiku?
- 2. Kokia šios misterijos svarbiausia figūra – kaip ji vadinama mitologijoje?
- 3. Kodėl šis eilėraštis, nepaisant antikos mitologijos elemento, turi krikščioniškų reikšmių? Kaip jas atpažįstate?
- 4. Koks eilėraščio lyrinio aš santykis su mitologine figūra?
- 5. Kokį dar žinote eilėraštį, kuriame pavasario magiška jėga rodo žmogaus nemirtingumo viltį?

Atsakymai

- 1.
- 2.
- 3.

4.

5.

Vertinimas balais:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas,
bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

XVI UŽDUOTIS

Dviejų žymių lietuvių literatūros klasikų – Justino Marcinkevičiaus ir Antano Škėmos – kūrinuose paminėtas mitologinis veikėjas Sizifas.

Klausimai
(atsakymai gali būti išplėtoti, pagrįsti samprotavimais, nuorodomis)

1. Kas yra Sizifas mitologijoje: ką jis veikia ir ką jo veikla simbolizuoja?
2. Ką Sizifo mitas reiškia literatūroje, kokią žmogaus sampratą jis perteikia? Kokios krypties autoriams svarbus šis mitas?
3. Kokios krypties ir koks filosofas pasitelkė šį mitą kaip žmogaus egzistencijos metaforą?
4. Kokį dar žinote mitologinį personažą, kuriuo išreiškiama žmogaus idėja, kultūros istorija?
5. Kokiame Justino Marcinkevičiaus kūrinyje minimas Sizifas ir ką ten jis simbolizuoja? Kas yra šio Sizifo akmuo?
6. Kas yra Sizifas Antano Škėmos kūrinyje?

Atsakymai

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Vertinimas balais:

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

XVII UŽDUOTIS

Vilko akys jo vaizduotėje, sapnuose buvo standartinės, tradicinės, kaip jis mėgdavo sakyti. Du, o dažnai ir daugiau kartų per metus sapnuodavo panašų, beveik tą patį sapną, kuris skirdavosi tiktai veikiančiais asmenimis – kartais tai būdavo pažįstami žmonės, kartais visai nematyti, tačiau visuomet sapno pabaigoj (tiksliau sakant, – tąsoj, pabaigos nebūdavo, atsibUSDavo iš baimės) jis turėdavo šokti į gūdžią vandens gelmę, murziną ir sūkuriuojančią, įkrisdavo, grumdavosi su bangomis, o krantas taip aukštai, kad ten vaikščiojantys žmonės iš apačios atrodydavo lyg maži vabaliukai. Iš pradžių, kai nušokdavo, tikėdavosi lengvai išsikapstysiąs, kurį laiką nenorėdavo į krantą lipti, nardydavo, duodavosi po vandenį, daužydavosi bangose, o kai nebegalėdavo ilgiau būti, kai ateidavo laikas pasiilgti kranto, jį apleisdavo jėgos, taip apleisdavo, kad vanduo lengvai imdavo traukti į save; tada rėkdavo, tačiau žmonės viršuje jo arba negirdėdavo, arba girdėdami ramiausiai vaikščiodavo toliau, nekreipdami dėmesio – jis būdavo ne jų pasaulyje. Ir tada, kai siaubo apimtas sušukdavo iš paskutinių jėgų, nuo cementinio kranto į drumzlinio vandens siautulį nušokdavo ilgas vilkas, matydavo, kaip ore nutįsdavo pasipūtusi jo uodega. Pūkštelėjęs į vandenį, vilkas sukdavosi apie jį, skęstantį, ratais, išlėkdavo lyg koks slalomistas iš sukimosi orbitos, bet greitai grįždavo; kai imdavo apleisti paskutinės jėgos, vilkas išžiodavo lyg tvoros virbų prismaigstytus nasrus, sukašdavo jį per liemenį, dar apsukdavo kelis ratus sukuriuos, paskui išsitiesdavo, duodavo šuolį ir lyg kokia raketa išskrisdavo į krantą. Išnešęs pamesdavo, apuostydavo, prikišęs snukį jam prie veido, – patikrindavo, ar gyvas, ir pasileisdavo šuoliais per dobilieną – jokio vandens jau nebebūdavo – į eglyną. Prie miško atsigrėždavo, ir tada jau ateidavo gūdi, lipnios drėgmės prisisunkusi naktis, baugiai sužėruodavo jo akys. Miške, pačiame pakrašty, jis vėl atsigrėždavo, ir du rausvos šviesos spinduliai lūžinėdavo ant eglių kamienų.

Juozas Aputis, „Šviečiančios vilko akys“, *Gegužė ant nulūžusio beržo*
Klausimai

1. J. Aputis yra modernios psichologinės novelės kūrėjas. Modernioji proza personažo vidinį pasaulį dažnai išryškina pasitelkdama sapno temą. Kaip literatūroje ir psichologijoje vadinami vaizdiniai, sudarantys sapno turinį? Kas juose būna užšifruota?
2. Koks yra centrinis šios J. Apučio apsakymo ištraukos vaizdinys ir kokia jo simbolinė reikšmė?
3. Koks yra vilko vaidmuo, reikšmė, jo santykis su kūrinio veikėju?
4. Kokių žinote vilko temų kultūrinėse legendose, mitologijoje?
5. Šiame sapno epizode pavaizduotas ypatingas veiksmas: veikėjas patenka į sūkuringus vandenis (chaosas), bando mėgautis plaukiojimu, tačiau jam pritrūksta jėgų. Kaip apibendrintai pavadintume tokį veiksmą?
6. Šioje ištraukoje pasikartojantiems praeities įvykiams nusakyti gausiai vartojamos būtojo dažninio laiko formos (*mėgdavo, sakydavo, sapnuodavo, skirdavosi* ir t. t.). Lietuvių kalboje esama ir specialių veiksmažodžių, nusakančių pasikartojančius veiksmus, pavyzdžiui, *griuvinėti* ‘daug kartų griūti’, *lūžinėti* ‘daug kartų lūžti’, *šokinėti* ‘daug kartų (pa)šokti’ ir kt. Įdomu, kad ištraukos pabaigoje pavartota forma *lūžinėdavo*. Kaip čia atsitinka, kad ir taip pasikartojančius veiksmus žymintys veiksmažodžiai gali turėti dar ir būtojo dažninio laiko formas? Kaip aiškintumėte šių formų reikšmę?

Atsakymai

1.
2.
3.
4.

5.

6.

Vertinimas balais:

1.
2.
3.
4.
5.
6.

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

XVIII UŽDUOTIS

Skaitydami toliau pateiktą tekstą pastebėsite, kad aprašomos situacijos komiškumas kyla iš tam tikros kalbinės elgsenos. Kaip ją aiškintumėte?

Atsakymas

Vertinimas balais:

Dabar apie tai daug kas kalba, pasklido visokiausi gandai, tas sako – taip, anas – anaip, trečias – vėl trečiaip, o iš tikrųjų nieko panašaus nebuvo, ir visa tai, ką kalba žmonės – paprasčiausi plepalai, nes viskas vyko visai kitaip. Kaip šiandien atsimenu. Buvo tada lietinga rudens popietė. Jis ramiai priėjo prie manęs ir, plačiai šypsodamasis, paklausė:

- Nori į snukį?
- Nenoriu, – atsakiau, ir jisai sumišo.
- Kaip tai nenori? – paklausė išraudęs. Aš irgi paraudau.
- Tai kad labai lyja, – sumišęs pratariau.

Tada jis dar labiau paraudo. Aš irgi pasijutau labai nepatogiai. Jis nervingai vartė rankose plytą, o pro jo šlapią megztinį aš mačiau raumeningą krūtinę ir tvirtus rankų raumenis. Man jo pagailo.

- Gal duokit, – sumurmėjau, – tiek jau to.
- Jis vėl paraudo, tarytum krauju apsipylė, akyse pasirodė ašaros.
- Ne, – sunkiai ištarė drebančiu balsu, – iš tikrųjų labai lyja.

Dabar aš troškau tik vieno: kad prasiskirtų žemė ir aš prasmegčiau kiaurai.

– Atsiprašau, – sušnibždėjau taip tyliai, kad vos išgirdau savo balsą, – atsiprašau, – pakartojau, – dovanokit, atleiskit...

Jo tvirtos, įdiržusios rankos nervingai perlaužė plytą, ir du rausvi gabalai nusirito ant šlapio asfalto. Jis lėtai apsisuko ir, nuleidęs galvą, sunkiais žingsniais nuėjo gatve tolyn.

– Sustokit, palaukit, – norėjau sušukti aš, bet vos įstengiau pakrutinti sukepusias lūpas. Aš stovėjau ir žiūrėjau jam įkandin, ir mano skruostais lėtai ritosi sūrios ašaros.

O lietus vis lijo...

Tai štai kaip viskas buvo. O dabar visi apie tai tiek daug kalba ir pripasakoja tokių nesąmonių, kad gėda ir klausytis.

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

Juozas Erlickas, „O lietus vis lijo...“, *Kodėl?*

XIX UŽDUOTIS

Štai pluoštelis būsimojo laiko vartosenos pavyzdžių. Kaip matyti, čia nėra įprastinės būsimojo laiko reikšmės arba ta reikšmė kiek kitokia. Pasakykite, ką, Jūsų nuomone, šiuose sakiniuose reiškia būsimojo laiko formos. Kad savo atsakymus pagrįstumėte, parodykite, kaip paryškintas formas galima pakeisti, jų reikšmę perteikti kitaip (kitomis formomis, kitais žodžių junginiais).

1.

*O iš kur tu žinai? – nustebo Baltaragis ir atsigręžė į svečią. – Ko čia **nežinosi**? – truktelėjo pečiais pinčiukas* (Kazys Boruta).
2.

*Per tave, moterie, turi pasireikšti dievų valia. **Trauksi** burtus. Matai – trys kardai* (Juozas Grušas).
3.

*– Nusilenkė abudu Uršulei ir klausia tas senasis: – Ar ne čia **bus** pono Baltaragio garsusis dvaras?* (Kazys Boruta).
4.

*Baronas [= avinas] kad pasišokėjo nuo kalno, kad **lėks**, kad **duos** su ragais per dantis – visi vilko dantys išbyrėjo* (tautosaka).
5.

*Eina gandas, kad stačiai velniui **bus užrašęs** sielą* (Maironis).
6.

*Ramūnų kaimo vyrai, susirinkę Jono Kukio sodely, susėdę vienmarškiniai ir šnekučiuojasi. **Pasakys** kuris žodelį ir nutyla, o kitas po kelių minučių **vamtels** trumpai atsakydamas, ir vėl tyli* (Vincas Krėvė).

(Užduotis parengta naudojantis: Aldona Paulauskienė, *Gramatinės lietuvių kalbos veiksmožodžio kategorijos*, Vilnius, 1979; *Lietuvių kalbos morfologija. Paskaitos liuanistams*, Vilnius, 1994).

Atsakymai:

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Vertinimas balais:

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

XX UŽDUOTIS

Toliau pateikta dešimt dažniausių rašomosios lietuvių kalbos žodžių mažėjančio dažnio tvarka. Kaip šiuos žodžius grupuotumėte ir kaip paaiškintumėte, kodėl jie tokie dažni?

1. ir
2. jis, ji
3. būti
4. tas, ta
5. į
6. kad
7. aš
8. kuris, kuri
9. su
10. šis, ši

(Dažniausių žodžių sąrašas teikiamas iš: Andrius Utkla, *Dažninis rašytinis lietuvių kalbos žodynas* (elektroninis leidinys), Kaunas, 2009.

Atsakymas

Vertinimas balais:

Balų suma:

0 (atsakymas neteisingas),
1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)